

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи

_____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методика краєзнавчих досліджень

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма культурний туризм	Краєзнавство, екскурсознавство та історико-
вид дисципліни	вибіркова
	Форма навчання денна
	Навчальний рік 2023 /2024
	Семестр 8
	Кількість кредитів ECTS 4
	Мова викладання, навчання та оцінювання українська
	Форма заключного контролю екзамен

Викладач: Конта Ростислав Михайлович, доктор історичних наук, професор, доцент кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2023

Розробники:

Конта Ростислав Михайлович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри етнології та краєзнавства

Гончаров Олександр Петрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

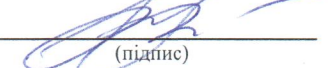
Зав. кафедри етнології та краєзнавства

(підпис) (Капелюшний В.П.)

Протокол № 14 від « 21 » 06 20__ р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 25 » 06 2023 року № 10

Голова науково-методичної комісії
(підпис) (Терес Н.В.)

« 25 » 06 2023 року

ВСТУП

1. **Мета дисципліни** – формування у студентів системного бачення науково-методологічних основ краєзнавства, традиційних і сучасних методів краєзнавчих досліджень.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати:

- 1.1. *Знати* основні періоди становлення та розвитку краєзнавства в Україні.
- 1.2. *Знати* основи джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін.
- 1.3. *Знати* основні етапи історико-краєзнавчих досліджень в регіонах України, визначних дослідників, наукові установи та товариства, які здійснювали ці дослідження.

2. Вміти:

- 2.1. Самостійно підбирати літературу та працювати з краєзнавчими джерелами;
 - 2.2. Аналізувати краєзнавчу літературу.
3. **Володіти** елементарними навичками джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни: Краєзнавчі студії на сучасному етапі: актуальність, перспективи. Об'єктно-предметна галузь краєзнавства. Специфіка і певні переваги краєзнавства в системі наук. Краєзнавче районування. Об'єкти та рівні краєзнавчих досліджень. Історико-географічний край як природно-історично-соціально-територіальний комплекс і система та об'єкт вивчення краєзнавства. Краєзнавство як міждисциплінарна наука. Поняття про методологічні підходи, принципи, методи. Застосування у краєзнавстві загальнонаукових (універсальних, міждисциплінарних) методів – загальнологічних, структурно-системних, кількісних методів обробки інформації тощо. Традиційні методи (підходи і технології) та їх застосування під час дослідження краю – літературний, картографічний, метод польових спостережень, візуальний, анкетний та ін. Архівна система України: центральні, місцеві та галузеві державні архіви, Національний державний фонд України. Технологія пошукової роботи в архіві. Методика польових краєзнавчих досліджень. Методика комплексного дослідження населеного пункту.

4.Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про науково-методологічні засади краєзнавства як міждисциплінарної науки. У результаті вивчення курсу студенти повинні *засвоїти* основи науково-краєзнавчої роботи, знати як традиційні, так і новітні (загальнонаукові) методи дослідження краю, *вміти* опрацьовувати комплекс джерел з історії краю, оволодіти методикою роботи в архівах, методикою польових краєзнавчих досліджень, методикою дослідження населеного пункту, застосовувати на практиці знання, отримані в процесі навчання.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Форми (та/або методи і технології)	Методи оцінювання та	Відсоток у підсумкові
--	---------------------------------------	-------------------------	--------------------------

Код	Результат навчання (РН)	викладання і навчання	пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	й оцінці з дисципліни
1.1	Знати об'єктно-предметну галузь краєзнавства.	лекція, самостійна робота	реферат 1	10%
1.2	Знати краєзнавче районування, об'єкти та рівні краєзнавчих досліджень.	лекція, самостійна робота	контрольна робота з тем ЗМ1 (тест)	10%
1.3	Знати загальнонаукові (універсальні, міждисциплінарні) методи досліджень.	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування	10%
1.4	Знати традиційні методи у краєзнавстві.	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування,	10%
1.5	Знати про архівну систему України, центральні, місцеві та галузеві державні архіви, Національний державний фонд України.	лекція, самостійна робота	контрольна робота з тем ЗМ2 (тест)	10%
1.6	Знати методiku роботи з архівними документами.	лекція, самостійна робота	реферат 2	10%
2.1	Вміти здійснити самостійне історико-краєзнавче дослідження певної території, використовуючи відповідні методи досліджень.	лекція, самостійна робота	підсумкова контрольна робота (екзамен)	20%
2.2	Вміти здійснити самостійне історико-краєзнавче дослідження населеного пункту.	лекція, самостійна робота	підсумкова контрольна робота (екзамен)	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2
3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.		+	+	+	+	+		
4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами (зокрема, краєзнавства, історико-культурного туризму та екскурsoзнавства), прийнятими у фаховому середовищі.	+	+	+					
5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими					+	+		

історичними джерелами.								
7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.			+					
8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії (в тому числі краєзнавства, екскурсознавства та історико-культурного туризму), презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.							+	+
10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології (зокрема, краєзнавства та історико-культурного туризму), а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.							+	+
11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.							+	+
14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології (зокрема, краєзнавства, екскурсознавства та туризмознавства).			+				+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.2. – 5 балів/ 2 бали*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.5. – 5 балів/ 2 бали.
3. Індивідуальне завдання 1: РН 1.1. – 10 балів/ 6 балів.
4. Індивідуальне завдання 2: РН 1.6. – 10 балів/ 6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 1): РН 1,3. – 15 балів/ 5 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1,4. – 15 балів/ 5 балів.
7. Підсумкова контрольна робота Р.Н. 2.1, 2.2. – 40 балів/ 15 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – екзамен;

- *максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів.*
- *Оцінюються такі результати навчання студента:* вміння розробити (скласти) маршрут екскурсії, підготувати документацію до екскурсії, презентувати екскурсію.
- *форма проведення екзамену – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей.*

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 – 4, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 5 – 10.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів).

Змістовий модуль 1 Краєзнавство як міждисциплінарна наука: загальнонаукові (універсальні) методи досліджень			Змістовий модуль 2 Традиційні методи (підходи і технології) у краєзнавстві			Підсумковий контрольна робота / екзамен
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			40 балів (максимум)
Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	
10 (максимум)	15 (максимум)	5 (максимум)	10 (максимум)	15 (максимум)	5 максимум	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, оцінювання індивідуальних завдань (реферат), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від 1 до 5 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 2 бали;
- логіка викладення 1 бал;

- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Виконані індивідуальні завдання (реферат) студент подає викладачеві не пізніше ніж за два тижні до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1** (орієнтовно до початку березня) і **Індивідуальне завдання 2** (орієнтовно до кінця травня).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання (реферат):**

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 7-8 балів;
- тема розкрита неповно 5-6 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно третя декада січня).

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**.

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 5 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

Екзаменаційний білет містить містить 4 завдання, кожне з яких оцінюється в 10 балів.

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	10 балів;
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	9 балів;
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу	8 балів;
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	6-7 балів;
Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми	4-5 балів;
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі	2-3 балів;
Відповідь містить значні помилки елементарного рівня	1 бал.

Бали, які отримані студентом на екзамені, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, реферати).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (екзамену) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (екзамену) – **36 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / екзамен	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	60	40	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає екзамен.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарських занять.

Назва теми	Кількість годин				
	Загальна кількість годин	Лекції	Семінари	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Змістовий модуль 1.					
Краєзнавство як міждисциплінарна наука: загальнонаукові (універсальні) методи досліджень					
Тема 1. Вступ. Краєзнавчі студії на сучасному етапі: актуальність, перспективи.	13	4	4	-	5
Тема 2. Об'єктно-предметна галузь краєзнавства.	9	2	2		5
Тема 3. Краєзнавче районування, об'єкти та рівні краєзнавчих досліджень.	9	2	2	-	5
Тема 4. Краєзнавство як міждисциплінарна наука: застосування загальнонаукових (універсальних) методів досліджень	20	8	7	-	5
<i>Індивідуальна робота 1</i>	10	-	-	-	10
<i>Підсумковий модульний контроль</i>	1		1		
Всього з модуля	62	16	16	-	30
Змістовий модуль 2.					
Традиційні методи (підходи і технології) у краєзнавстві					
Тема 5. Традиційні методи (підходи і технології) та їх застосування під час дослідження краю	13	4	4		5
Тема 6. Архівна система України: центральні, місцеві та галузеві державні архіви. Національний державний фонд України.	9	2	2	-	5
Тема 7. Технологія пошукової роботи в архіві.	9	2	2	-	5
Тема 8. Методика польових краєзнавчих досліджень.	9	2	2	-	5
Тема 9. Методика комплексного дослідження населеного пункту.	7	4	3		-
<i>Індивідуальна робота 2</i>	10	-	-	-	10
<i>Підсумковий модульний контроль</i>	1		1		
Всього з модуля	58	14	14	-	30

Всього за семестр	120	24	16	-	80
-------------------	-----	----	----	---	----

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – **24 год.**

Семінари – **16 год.**

Самостійна робота – **80 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Архівознавство: Підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / За заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2002. – 356 с.
2. Архівні установи України: Довідник. Т. 1. Державні архіви / Редкол.: Г. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. – 2-е вид., доп. – К., 2005. – 692 с.
3. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. – К., 1996.
4. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2008.
5. Гревс І. Місто як предмет краєзнавства (публікація С. Вакулишина) // Краєзнавство. – 2000. – № 1-2. – С. 81–82.
6. Грінченко Г.Г. Усна історія: методичні рекомендації з організації дослідження: Для студ. і аспірантів. – Х., 2007.
7. Куделко С.М. Методи історичного дослідження в краєзнавстві // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – К., 1999. – Вип.8. – С. 335–337.
8. Легун Ю.В. Селянська генеалогія. – Вінниця, 2006.
9. Основи краєзнавства: підруч. для студ. закладів вищ. освіти / НАН України, Національна спілка краєзнавців України; за ред. О. П. Реєнта; вид. 2-ге, доп. – Київ, 2021.
10. Родовід: науково-метод. посіб. / упоряд. В.В.Томазов. – К., 2000.

Додаткова:

1. Бондаренко Г.В., Кихтюк В.В. Історична топоніміка: навч. посіб. – Луцьк, 2012.
2. Глушко М. Історико-етнографічне районування України: сучасний стан і наукові перспективи // Народна творчість та етнологія. – 2018. – № 3. – С. 9–21.
3. Гончаров О. Науковий потенціал краєзнавства: ретроспективний погляд, сучасний стан та шляхи підвищення ефективності // Краєзнавство. – 2015. – № 1-2. – С. 129–143.
4. Гончаров О.П. Про місце краєзнавства в системі новітніх наукових напрямів і дисциплін // Українське краєзнавство в соціокультурному просторі: історичні ретроспекції та виклики сучасності. Збірник матеріалів XIV Всеукр. наукової історико-краєзнавчої конференції, м. Київ, 25 листопада 2016 р. / За заг. ред. О. П. Реєнта. – Київ.: Українські пропілеї, 2017. – С. 15-21.
5. Гончаров О. Українське краєзнавство: від тернистого минулого до викликів сьогодення // Україна в умовах (пост)тоталітарної трансформації. Історія – Культура – Соціальні зміни, red. nauk. M. Gaczkowski, A. Matusiak, N. Teres, „Pomiędzy. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe”, Kijów-Lwów-Wrocław 2016, Nr 2. – С. 194–210.
6. Державна архівна служба України: веб-портал. URL: <http://www.archives.gov.ua>
7. Заремба С.З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. – К., 1995.
8. Історичне джерелознавство: Підручник / Я. Калакура та ін. – К., 2002.
9. Історичне краєзнавство. Навч. посібник. – Ч. 1. – Львів, 2006, Ч. 2. – Львів, 2011.
10. Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Наук. збірник. – Кам.-Подільський, 2002.
11. Краєзнавча діяльність бібліотек. Методичний посібник. – К., 2002.

- 12.Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України: навч. посіб. – Львів, 2012.
- 13.Новохатський К. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації // Архіви України. – 2008. – № 3-4. – С. 75–83.
- 14.Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: Навчальний посібник / За ред. проф. Ф.Д. Заставного. – Київ, 2006.
- 15.Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. № 3814-12-ВР. В редакції закону України від 13.12.2001 р., № 2888-14-ВР (зі змінами). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>
- 16.Решет О. Краєзнавство в Україні: історичні традиції і стратегія розвитку. – К., 2019.
- 17.Тронько П.Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття. – К., 2000.